

ДОВІДКА

про наукову новизну результатів прикладної науково-дослідної роботи

«Селективне регулювання розвитку товарних ринків»

(№ державної реєстрації 0122U000825)

Наукові керівники теми: академік НАН України, д.е.н., проф. Буркинський Б.В., д.е.н., с.н.с. Нікішина О.В.

Термін виконання теми: I кв. 2022 р. – II кв. 2024 р.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

Вперше:

– розроблено теоретико-методичні засади селективного регулювання систем товарних ринків на основі відтворювального й стійкісного підходів, в підґрунтя яких закладено: а) чотири групи принципів селективного регулювання товарних ринків; б) методологічний підхід до селективного регулювання, що передбачає подвійний цілеспрямований вплив на ресурсоутворювальні сектори («точки зростання») та «розриви» товарно-фінансових потоків між секторами й ринками системи за допомогою адаптивних регуляторних механізмів, що дозволяє забезпечити стійкість функціонування товарних ринків в умовах нестабільності; в) обґрунтування типології та природи «розривів» товарно-фінансових потоків, а також іманентних характеристик «точок зростання» в системах товарних ринків;

– розроблено методологічне забезпечення комплексного оцінювання функціонування й регулювання товарних ринків на засадах стійкості, що базується на інтеграції концепту стійкості (резильєнтності) у відтворювальний, регуляторний і збалансований підходи та включає визначення стану (стійкий / нестійкий) ринку за допомогою груп неінтегрованих індикаторів динаміки відтворювальних процесів, структури ринкової доданої вартості, складових збалансованого розвитку товарних ринків, результативності державного регулювання, організаційної стійкості органів влади, а також розширеної процедури оцінювання релевантних ринків з урахуванням динаміки їх індикаторів, часових параметрів, контексту ситуації й системних обмежень;

– обґрунтовано науково-прикладні засади інституціонального забезпечення селективного регулювання товарних ринків (на прикладі агропродовольчих) у воєнний і перший повоєнний періоди в контексті реалізації завдань Плану відновлення України за напрямом «Нова аграрна політика», що включають комплементарні заходи: підтримки стійкості функціонування локальних ринків для забезпечення продовольчої незалежності регіонів в умовах товарних і територіальних обмежень воєнного часу; пріоритетного розвитку малих і середніх товаровиробників та їх

включення у подовжені ланцюги доданої вартості на засадах кооперації й інтеграції; цільової орієнтації міжнародної допомоги на фінансове забезпечення стратегічних пріоритетів розвитку агропродовольчих ринків.

Удосконалено:

– інституційно-економічний механізм селективного регулювання ринку винограду та плодово-ягідних культур у воєнний і перший повоєнний період, який передбачає диференціацію грантової підтримки вітчизняних суб'єктів у залежності від виду культур, характеру їх виробництва й переробки, умов працевлаштування найманих працівників, що стимулюватиме зростання зайнятості внутрішньо-переміщених осіб у садівництві відповідно до завдань проєкту «Плодоовочева Україна» Плану відновлення, формування сприятливого інституційного середовища для розвитку садівництва;

– інституціональні засади стійкості функціонування локальних ринків молока та молочних продуктів у воєнний і перший повоєнний періоди на основі розробки механізму селективного регулювання розвитку сімейних молочних ферм, який включає: створення реєстру домогосподарств, перспективних для отримання статусу таких ферм; заходи стимулювання їх об'єднання у багатофункціональні кооперативи, переробки сировини та підвищення якості молочної продукції; диверсифікацію збутових каналів; державну координацію співпраці вітчизняних профільних інституцій ринку з міжнародними благодійними організаціями;

– інформаційно-комунікаційний механізм взаємодії місцевих органів влади з особистими селянськими господарствами на молочному ринку шляхом формування в складі територіальних громад окремого структурного підрозділу, який виконуватиме такі функції: інформаційно-консультаційне забезпечення домогосподарств, збір даних про потенційних отримувачів допомоги за різними напрямками, залучення населення до використання інформаційно-комунікаційних технологій, що сприятиме удосконаленню комунікативних зв'язків та нівелюванню інформаційних «розривів» в ланцюгах взаємодії особистих селянських господарств і органів влади;

– теоретичне обґрунтування доцільності впровадження європейського ринково-відтворювального підходу до розподілу міжнародної донорської допомоги та формування нових інститутів у повоєнний період, що дозволило модернізувати механізм розподілу міжнародної допомоги в системі суміжних до комбікормового ринку за рахунок розширення складу учасників селективної групи малих і середніх кормовиробників і функцій державних інституцій, та розробити на основі досвіду ЄС комплекс комплементарних заходів для забезпечення розвитку всіх суміжних ринків у контексті реалізації

завдань проєкту «Експортна фабрика продовольства» Плану відновлення України;

– науково-прикладні положення інституціонального забезпечення ринку комбікормової продукції, які полягають у встановленні суттєвих ознак періодизації процесу інституціоналізації та її впливу на головні параметри ринку в довоєнний і воєнний періоди, що дозволило дослідити трансформацію формальних інститутів, їх цілі, домінуючий напрям регулювання в різні періоди та обґрунтувати пропозиції щодо вдосконалення положень Закону України «Про безпечність та гігієну кормів» № 2264-VIII, орієнтовані на гармонізацію інституту з європейськими нормами й стандартами, стимулювання вторинного виробництва комбікормів в фермерських і селянських господарствах.

Дістало подальший розвиток:

– понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема категорії «селективне регулювання систем суміжних ринків», «стійкість функціонування й розвитку товарних ринків», «селективне імпортозаміщення», які, на відміну від існуючих, відображають відтворювальний і стійкісний підходи як методологічну основу дослідження та орієнтовані на впровадження національних економічних інтересів в ході регулювання товарних ринків;

– науково-прикладні основи державного маркетингу в ринковому вимірі, що передбачають визначення його сутнісних характеристик та бінарної соціально-виробничої мети, головних маркетингових інструментів для підтримки національних експортерів переробних товарів з урахуванням іноземного досвіду;

– обґрунтування загроз функціонуванню агропродовольчих ринків України в мирний і воєнний час, до яких віднесено, зокрема, такі: регіональні дисбаланси між попитом і пропозицією певних товарів, порушення традиційних ланцюгів постачань, територіальні й митні обмеження експорту вітчизняної агропродукції, посилення імпортозалежності деяких ринків, руйнування виробничих та інфраструктурних потужностей підприємств, знищення врожаїв, забруднення сільськогосподарських угідь, дефіцит трудових ресурсів, прискорене зростання цін на енергоресурси та продукти харчування, зменшення економічної доступності продовольства;

– адаптивні економічні механізми селективного регулювання ринку м'яса птиці в контексті реалізації завдань проєкту «М'ясо-молочна незалежність» Плану відновлення України, що передбачають удосконалення податкової політики в аграрному секторі ринку, механізмів відтворення поголів'я малопоширених видів птиці на засадах багатofункціональної кооперації

індивідуальних господарств, налагодження інтеграційних зв'язків між аграрним і переробним секторами ринку для формування подовжених ланцюгів вартості;

– прикладні засади подолання «розриву» товарно-фінансових потоків між торговельним та переробним секторами систем суміжних ринків рахунок використання інструментів селективного регулювання на основі досвіду ЄС і з підготовкою пропозицій до проєкту Закону України «Про захист від недобросовісних торгових практик у відносинах між суб'єктами господарювання у сфері постачання сільськогосподарських та харчових продуктів» №6068-2 від 29.09.2021;

– концептуальні положення селективного імпортозаміщення на агропродовольчих ринках України, відмінною рисою яких є система цільових завдань, принципів і заходів, що передбачають пріоритетну підтримку вітчизняних виробників імпортозамінних товарів шляхом диверсифікації умов програм для таких товарів з урахуванням індикаторів імпортозалежності, реалізацію політики економічного патріотизму в торгівлі, модернізацію інституційного забезпечення;

– стратегічні напрями та механізми селективного імпортозаміщення на ринку овочевої продукції за результатами аналізу його імпортозалежності, що включають: (1) заходи пріоритетної державної підтримки розвитку тепличних господарств з цілорічним виробничим процесом; (2) механізм стимулювання виробництва сушених овочів у поєднанні з маркетинговою підтримкою суб'єктів для впровадження завдань проєкту «Плодоовочева Україна» Плану відновлення.

Керівники НДР:

Директор ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України», академік НАН України, д.е.н., проф.

Борис БУРКИНСЬКИЙ

Завідувачка відділу ринкових механізмів та структур, д.е.н., с.н.с.

Оксана НІКІШИНА